

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ РОМАНО – ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА КЛАСИЧНОЇ ТА РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Методичні розробки
з латинської мови для студентів-заочників
факультету романо-германської філології**

Ужгород – 2008

Яцків О.М. Латинська мова. Методичні розробки з латинської мови для студентів-заочників факультету романо-германської філології

Рецензент: Барбіл О.В., старший викладач кафедри класичної та румунської філології

Відповідальний за випуск: Швед Е.В., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри класичної та румунської філології

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету романо-германської філології Ужгородського національного університету, протокол № 2 від 30.10.08 р.

Пояснювальна записка.

Завдання пропонованих “Методичних розробок” – полегшити студенту заочного відділення факультету романо-германської філології засвоєння предмету “Латинська мова”. Навчальним планом факультету для опанування латинської мови на заочному відділенні відведено – 26 годин. Ця дисципліна викладається в 1-му семестрі на 1 курсі й завершується складанням іспиту.

Мета вивчення навчальної дисципліни – розкрити студентам фонематичну систему, граматичну будову, основний лексичний склад латинської мови, її великий вплив на формування й становлення сучасних романських й германських мов, передовсім на їх наукову термінологію.

Кінцеві цілі: забезпечити свідоме засвоєння студентами багатьох лінгвальних і екстралінгвальних (літературознавчих, історичних, філософських, суспільних і т.д.) фактів і явищ, які наявні у французькій, румунській, англійській, німецькій та інших мовах, і є предметом теоретичного вивчення вступу до мовознавства, загального мовознавства, вступу до літературознавства, теорії літератури, філософії, логіки, психології, історії, соціології, культури тощо.

У методичній розробці пропонується студентам короткий виклад історії латинської мови, тематичний план практичних занять, тексти для перекладу, список латинських крилатих висловів, студентський гімн “Gaudeamus”, список питань, винесених на іспит, перелік практичних навичок, критерії оцінювання знань з латинської мови, а також список рекомендованої літератури. Для перекладу латинських текстів на рідну мову студентів доведеться шукати незнайомі слова в словнику, а для цього необхідно передусім знати латинський алфавіт, який також пропонується в розробці.

Перелік практичних навичок

У результаті вивчення латинської мови студент-заочник повинен володіти такими практичними навичками:

- Вільно читати латинський текст.
- Правильно відобразити на письмі звуки латинського алфавіту та латинізовані лінгвістичні терміни.
- Вільно володіти лексичним матеріалом і вміти класифікувати слова за відмінами з метою постановки орфографічно правильного написання закінчень.
- Добре засвоїти граматику і лексичний мінімум у галузі мовознавства та літературознавства.
- Уміти здійснювати морфологічний та синтаксичний аналіз речень.
- Набути навичок у роботі зі словником.
- Навчитися правильно перекладати латинський текст на українську мову.
- Вивчити напам'ять латинські крилаті вислови та студентський гімн “Gaudeamus”.

Короткий виклад історії латинської мови

Латинська мова – це мова італійського племені латинів, які на початку I тис. до н. Х. заселяли невелику область центральної Італії Лації (Latium). Центром цієї області був Рим. Вона належить до найдавніших письмових мов індо-європейської системи. До цієї ж мовної групи належать також осксько-умбрські діалекти. Поряд із ними на території сучасної Італії була у вжитку етруска, кельтська, грецька та ін. мови.

Після численних завоювань латинів утворилась величезна Римська імперія, на території якої поширилась латинська мова як державна. Мови підкорених племен і народностей зазнавали потужного впливу латинської мови. Водночас і вона збагачувалась за рахунок зворотного впливу мов підкорених народів і як кожна мова протягом віків зазнавала різних змін: фонетичних, морфологічних, синтаксичних. Таким чином в історії розвитку латинської літературної мови розрізняють такі періоди:

Архаїчний період (III-II ст. до н.Х.) – епічні поети Невій, Енній; комедіографи – Плавт, Теренцій.

Класичний або золотий період (I ст. до н.Х – I ст. після н.Х.) – належить творчість політичного діяча, історика Цезаря, знаменитого оратора Цицерона, поетів Вергілія, Овідія, Горація.

Післякласичний або срібний період (кінець I-го, II-е ст.) – найбільш відомі письменники цього періоду: Сенека, Марціал, Тацит.

Період III-V ст. називають періодом пізньої латині. Відомі твори з історії, літератури, архітектури цього періоду, твори християнських авторів.

Поруч із латинською літературною мовою існувала, як її другий аспект, розмовна народна мова (*sermo vulgaris*). Граматика її багато в чому відрізнялась від граматики літературної мови. Наприкінці існування Римської імперії (476р.) народна мова перемогла літературну. Вона поширилась в Італії та римських провінціях і лягла в основу романських мов – італійської, французької, іспанської, португальської, румунської.

Але і після падіння Римської імперії літературна латинська мова продовжувала існування в Європі як мова науки, школи, дипломатії, релігії.

В епоху Середньовіччя латинською мовою складаються хроніки: “Історія Готів” Йордана, “Історія франків” Григорія Турського.

В епоху Відродження латинською мовою пишуть свої твори Еразм Роттердамський, Томас Мор, Джордано Бруно і Томазо Кампанелла.

У XVII-XVIII ст. нею написані твори філософів, фізиків і математиків: Бекона, Декарта, Спінози, Ньютона і т. д.

Латинською мовою писали твори деякі вітчизняні вчені й письменники: Юрій Дрогобич, Іван Домбровський, Феофан Прокопович, Григорій Сковорода. В Україні до кінця XVIII ст. латиною також читалися курси лекцій з різних галузей знань, зокрема курси поетики і риторики в Києво-Могилянській академії та колегіумах.

Таким чином латинська мова залишилася як світова мова вчених, письменників, дипломатів і римо-католицької церкви. Її до сьогодні вона вживається на деяких міжнародних конгресах.

Знання латинської мови становить один з основних елементів гуманітарної освіти. Тому вона займає важливе місце в програмах багатьох факультетів: філологічного, іноземних мов, історичного, юридичного, біологічного та медичного. Знання її необхідне для читання древніх написів, середньовічних документів, наукових творів і філософських трактатів. Традиційна медична, філологічна і технічна термінологія брала свій початок з латинської мови, яка й досі є джерелом творення наукових термінів.

Читаючи художню, наукову чи суспільно-політичну літературу, ми часто натрапляємо на крилаті вислови без перекладу й пояснень, нерідко навіть у газетах, розрахованих на найширшу аудиторію: *persona grata*, *terra incognita*, *alma mater*, *volens, nolens* і багато інших.

Таким чином, латинська мова живе в друкованому слові. Знання її сприяє розширенню загальноосвітнього кругозору, розвиває логічне мислення, йде на користь загальній мовознавчій обізнаності.

Латинський алфавіт

У латинському алфавіті 24 букви:

Великі букви	Малі букви	Назва	Вимова
A	a	а	а
B	b	бе	б
C	c	це	ц, к
D	d	де	д
E	e	е	е
F	f	еф	ф
G	g	ге	г
H	h	га	г
I	i	і	і, й
K	k	ка	к
L	l	ель	ль
M	m	ем	м
N	n	ен	н
O	o	о	о
P	p	пе	п
Q	q	ку	к
R	r	ер	р
S	s	ес	с, з
T	t	те	т
U	u	у	у
V	v	ве	в
X	x	ікс	кс, кз
Y	y	іпсилон	і
Z	z	зета	з, ц

Тематичний план практичних занять

Тема 1. Вступ. Предмет, завдання і значення курсу. Короткий виклад історії латинської мови. Фонетика. Алфавіт. Класифікація голосних і приголосних. Дифтонги. Диграфи. Буквосполучення. Довгота і короткість. Наголос.

Тема 2. Граматика. Частини мови. Іменник. Граматичні категорії іменників. Поділ іменників на відміни. I відміна іменників. Іменники II відміни, чоловічий, середній рід.

Тема 3. Граматичні категорії прикметника, поділ на групи. Прикметники I-II відмін. Присвійні займенники. Займенникові прикметники. Вказівні займенники *is, ille, iste, ipse*.

Тема 4. Дієслово, його граматичні категорії і синтаксична роль. Основні форми і основи правильних дієслів. Поділ дієслів на чотири дієвідміни. Утворення теперішнього часу дійсного способу активного стану. Головні та другорядні члени речення. Порядок слів у простому поширеному реченні. Наказовий спосіб теперішнього часу активного стану. Вираження заперечення.

Тема 5. Утворення теперішнього часу дійсного способу пасивного стану. Неозначена форма дієслова теперішнього часу пасивного стану. Активна і пасивна конструкції.

Тема 6. Минулий час недоконаного виду дійсного способу активного та пасивного станів. Майбутній час недоконаного виду дійсного способу активного та пасивного станів.

Тема 7. Прийменник. Вживання прийменників з орудним та знахідним відмінками. Післяйменники з родовим відмінком. Префікси. Словотвір шляхом словоскладання. Віддієслівне творення за допомогою префіксів. Дієслова складені з *sum*.

Тема 8. Іменники III відміни. Знаходження основи, типи. Приголосний тип іменників III відміни. Голосний тип іменників III відміни. Мішаний тип іменників III відміни. Особливості відмінювання деяких іменників III відміни.

Тема 9. Прикметники III відміни. Узгодження з іменниками I, II, III відміни. Дієприкметники теперішнього часу активного стану.

Тема 10. Іменники IV відміни. Іменники V відміни.

Тема 11. Система перфекта. Неозначена форма дієслова минулого часу доконаного виду пасивного стану. Види основ перфекта. Минулий час доконаного виду дійсного способу активного стану. Давноминулий час дійсного способу активного стану. Майбутній час доконаного виду дійсного способу активного стану.

Тема 12. Утворення часів системи перфекта в пасивному стані. Дієприкметник минулого часу доконаного виду пасивного стану.

Тема 13. Утворення форм інфінітива. Синтаксична конструкція *Accusativus cum infinitivo*. Синтаксична конструкція *Nominativus cum infinitivo*.

Тема 14. Атрибутивне і предикативне вживання дієприкметників. Синтаксична конструкція *Ablativus absolutus*.

Тема 15. Ступені порівняння прикметників. Вживання відмінків при ступенях порівняння. Суплетивні ступені порівняння прикметників. Описовий спосіб. Неповні ступені.

Тема 16. Прислівники. Ступені порівняння прислівників.

Тема 17. Займенники. Вказівні займенники. Відносний займенник. Питальні займенники. Займенники: неозначені, заперечні, співвідносні.

Тема 18. Числівники. Кількісні числівники, їх відмінювання і узгодження з іменниками. Порядкові числівники. Розділові та прислівникові числівники.

Тема 19. Умовний спосіб, загальна характеристика. Теперішній час умовного способу активного та пасивного станів правильних дієслів, дієслова *esse* та складених з *esse*. Вживання умовного способу в незалежних реченнях.

Тема 20. Минулий час недоконаного виду умовного способу активного та пасивного станів правильних дієслів, дієслова *esse* та складених з *esse*.

Тема 21. Минулий час доконаного виду умовного способу активного та пасивного станів правильних дієслів, дієслова *esse* та складених з *esse*.

Тема 22. Давноминулий час умовного способу активного та пасивного станів правильних дієслів, дієслова *esse* та складених з *esse*.

Тема 23. Відкладні дієслова. Напіввідкладні дієслова.

Тема 24. Неправильні дієслова: *volo, nolo, malo, fero*.

Тема 25. Неправильні дієслова: *edo, fio, eo*.

Тема 26. *Gerundium. Gerundivum*.

Тексти для перекладу

De Italia

Lingua Latīna est lingua antīqua. Italia est terra Eurōpae et patria linguae Latīnae. Roma est in Italia. Lingua Latīna est lingua poētārum Romae antīquae. Multis pugnis et multis victoriis Roma clara est. Sicilia est magna insūla Eurōpae inter Italiam et Afrīcam. In ora Siciliae est Aethna. Nota est audacia nautārum Romanōrum. Roma clara est doctrīna et littēris.

De Diāna et Minerva

Diāna et Minerva deae sunt. Diāna est dea silvārum, praeterea dea lunae est. Diāna sagittas habet. Sagittis bestias silvārum necat. Minerva dea pugnārum est et item littēras amat. Minerva gastā pugnat. In Graecia et in Italia sunt multae statuae Diānae et Minervae.

De terris Eurōpae

In Eurōpa multae terrae sunt: Graecia, Germania, Britania, Gallia, Polonia, Bohemoslovenia, Scotia, Ungaria alias Pannonia, Hispania, Belgia, Helvetia, Romania et multae aliae. Patria nostra in Eurōpa sita est. Nomen patriae nostrae est Ucraina. Patria nostra est terra magna et pulchra. Historia patriae nostrae clara est.

De luna

Forma lunae rotunda est. Luna terrae propinqua est. Luna et stellae noctu terram illustrant. Luna saepe figūram littērae C habet. Non semper lunam vidēmus. Umbra terrae interdum obscūrat lunam. Luna plena nautis grata est. Luna et stellae nautis viam monstrant. Nautis multae stellae notae sunt.

De Sicilia

Sicilia est magna insūla Eurōpae inter Italiam et Afrīcam sita. Incōlae Siciliae agricōlae et nautae sunt. Agricōlae arant et colunt terram, nautae navigant. Sicilia admōdum fecunda est. Insūla etiam uvis suis clara est.

De elephantis

Elephantus magnus est. Oculi elephanti parvi sunt. In silvis Asiae et Afrīcae est magnus numērus elephantōrum. Indi elephantos albos in numero deōrum habent. Elephantis albi rari sunt. Mira est patientia elephantōrum.

De metallis

Aurum, argentums, ferrum metalla sunt. Metalla sunt in terra. Multi fluvii auro abundant. Ferrum est metallum necessarium. Aurum et argentum apud popūlos magnum pretium habent. E duro ferro popūli varia instrumenta parant.

De Neptūno, Mercurio et Aesculapio

Popūli antiqui multos deos colēbant. Neptūnus in Ocēano habitābat. Nautae Neptūno equos et tauros immolābant. Mercurius, deus mercatūrae, erat nuntius deōrum. Aesculapium medici colēbant. Graeci Aesculapio gallos immolābant. Neptūni area plerumque in ripis fluviorum erant, Mercurii in viis, Aesculapii in lucis. Ita in fabūlis poētae antiqui narrabant.

De amicitia lupi fabula

Asīnus aegrōtus erat. Filium parvum habēbat. Filius in stabūlo aegrōtum curabat. Ad aegrōtum asīnum properābant lupi et stabūlo appropinquābant. Tum unus e lupis ostium stabūli pulsat et clamat: “Apēri, mi aselle! Amici tui appropinquant”. Filius lupis respondēbat: “Amicōrum verba blanda audio, sed lupos imprōbos video”.

De perfidia punita

Olim bellum erat inter Romam et Falerios. Romani ante Falerios castra habebant. Pueri Faliscorum in bello extra oppidum exercebantur. Aliquando Faliscus quidam cum pueris nonnullis in castra Romana intrat et Romanis dicit: “Frustra oppidum nostrum oppugnatis. Armis non expugnabitis, sed dolo incolas superabitis. Pueros vobis mando ac ita Romanis victoriam parabo”. Sed Romani respondent: “Contra viros arma habemus, numquam contra pueros capiemus. Semper armis pugnabamus et pugnabimus”.

De Romanis

Antiqui scriptores amorem patriae Romanorum laudant. Romani populis finitimis saepe timorem parabant. Romanis, victoribus multorum populorum, multae terrae Asiae et Africae notae erant. Milites Romani aut pedites aut equites erant. Arma equitum et peditum diversa erant. Magna erat constantia militum Romanorum. Milites Romani custodes et defensores patriae suae erant. Clari duces belli erant Marius et Caesar, clarus orator erat Cicero, clari poētae erant Vergilius et Horatius.

De mari

Magna est pulchritudo maris, magna utilitas. Aqua maris salsa est. Multa flumina in maria influunt. Rupes litorum maris saepe altae sunt. In mari multae plantae crescunt et mira animalia vivunt. Itaque poētae non recte mare infecundum appellant. Natura marium varia est: alia maria frigida, alia calida sunt. Inter Europam et Africam est mare Internum. Multa maria Graecis et Romanis ignota erant. Deus fluminum et marium erat Neptunus.

De Scythia

Scythia includitur ab uno latere Ponto, ab altero montibus. Scythia multum in longitudinem et latitudinem patet. Hominibus inter se erat nulli fines, neque enim agrum exercebant, nec domicilium Scythis erat ullum. Pecora semper pascabant et per incultas solitudines semper errabant. Uxores liberosque suos secum in plaustris vehebant. Lacte et melle vivebant. Pelles ferinae erant Scythis pro vestibus.

De exercitu Romano

In exercitu Romano peditatus equitatum numero superabat; equitatus erat in lateribus peditatus. Omni exercitui consul praeerat. Copiae barbarorum exercitibus Romanis non erant pares. Nam duces Romani magnum usum in bello habebant et milites fortes erant. Forti impetu legiones Romanae hostium exercitus superabant. Celeri cursu hostes impetum Romanorum vitabant. Exercituum Romanorum gloria magna erat.

De pugna Marathonia

In magno periculo olim res publica Atheniensium erat. Nam Persae cum magno exercitu in Atticam invadebant. Exercitus Atheniensium parvus erat, duces autem rei militaris periti erant. Inter duces Miltiades prudentia insignis erat. Concordia Graecorum in rebus adversis admirabilis erat. Apud Marathonem planities erat ibique Athenienses contra copias Persarum pugnabant. Initio diei in media acie Persae, in cornibus autem aciei Graeci victores erant. Meridiei victoria Graecorum certa erat.

De Aegypto

Aegyptus olim regnum Africae erat. Incolae Aegypti antiquitus praecipue agriculturam exercebant et mercaturam cum populis Europe, praesertim cum Graecis. Nilus fluvius antea erat et nunc est beneficium naturae, quia in Aegypto raro pluit; Nilus autem extra ripas diffluit terramque irigat. Itaque agricolae Aegypti habitabant non procul a ripis Nili. Silvae in Aegypto non erant. E plantis erant in hortis fici, citri, palmae, in limosia – papyri et loti. Metallis Aegyptus non abundat; erat quidem et aurum et argentum in Aegypto, sed parum.

Memorable dictum

Nemo nostrum idem est in senectute, qui fuit iuvenis, nemo est mane, qui fuit pridie; quidquid vides, currit cum tempore, nihil ex his, quae videmus, manet; hoc est quod ait Heraclitus: in idem flumen bis non descendimus, manet idem fluminis nomen, aqua transmissa est. (*Seneca*)

Leo et mus

Leo magnus dormiebat in silva; prope ludebant mures et incaute unus nasum leonis tetigit. Leo iratus murem corripuit. Tum mus oravit eum: “Da mihi veniam, gratus tibi ero”. Leo respondit: “Misera bestiola, quid tu mihi proderis? Sed ignoscam tibi et dimittam, nam leones sunt generosi. Effuge!” Mus effugit. Paulo post leo in laqueos inciderat. Fremebat maxime. Cito mus, qui fremitum audiverat, accurrit. Acutis suis dentibus nodos rodit et laqueos solvit. Sic parvus mus liberavit magnum leonem.

De Daedalo

Daedalus, artifex clarus, casu hominem necavit. Itaque cum Icaro filio ex urbe Athenis fugit et in insulam Cretam ad regem Minoem migravit. Ibi iussu regis labyrinthum aedificavit. Postea Daedalus consilium cepit in patriam remigrare. Minos autem Daedalum et Icarum retinuit atque etiam in labyrintho inclusit. Tum Daedalus

dolum excogitavit; nam ex pennis quattuor alas fecit et cum filio avolavit. Sed incautus Icarus in mare decidit. Daedalus in Siciliam pervenit.

De Prometheo

Prometheus auxilio Minervae homines ex aqua et terra fecerat et de genere humano bene meruit. Di saepe Prometheum ad epulas suas invitabant. Itaque consilium Iovis, qui omnes homines necare constituerat, Prometheo notum erat. Prometheus aliquando in coelum venit et ignem de Olympo subduxit et hominibus donavit. Quamquam ira Iovis magna erat, genus humanum non delevit. Prometheum autem Vulcanus iussu Iovis in monte Caucaso ferreis catenis ad saxum alligavit cotidieque aquila iecur Promethei devorabat. Iecoris pars, quam, aquila interdiu devoraverat, noctu crescebat. Ita Prometheus ingentes dolores tolerabat. Postea Hercules aquilam sagitta necavit Prometheumque liberavit.

De triumpho Romano

Magnus honor imperatori Romano erat triumphus. Magna multitudo civium triumpho intererat; etiam legiones victrices aderant; eis legionibus imperator praeerat. In pompa triumphali etiam principes victarum gentium ducebantur aliique nobiles.

Ingens erat numerus plaustrorum, quod ingens praeda aliter portari non poterat. Eo tempore Urbi nihil ornamentum deerat. Nihil autem tam praeclarum excogitare possumus, quam spectamen imperatoris triumphantis: veste purpurea et corona laurea ornatus, in sella aurata sedens, triumphator equis albis vehebatur. Postquam ad Capitolium pompa pervenit, imperator triumphans Iovi tauros albos immolabat. Post sacrificium in Capitolio celebratum epulae parabantur.

De diebus et mensibus

Notum est motum terrae esse causam diei noctisque, atque longitudinem dierum et noctium plerumque diversam esse. Scimus quoque in partibus nonnullis Asiae et Africae dierum et noctium longitudinem aequam esse, in regionibus nostris aestate dies longos esse, noctes breves, hieme dies breves, noctes longas. Meridiei tempus in omnibus terrae partibus diversum est.

Nomina mensium Romanae sunt originis. Antiquissimis temporibus apud Romanos annus dicitur decem mensium fuisse. Primo mensi nomen fuit Martius, quinto Quintilis, sexto Sextilis, septimo September, octavo October, nono November, decimo December. Scriptores antiqui tradunt Numam, secundum regem Romanorum, numerum mensium auxisse et ordinem horum mutavisse. Augusto regnante, Romani Quintilem mensem Iulium, Sextilem Augustum nominaverunt. Initio primus mensis dies nominabitur Kalendae, quintus Nonae, tertius decimus Idus; mensibus autem Martio, Maio, Iulio et Octobri septimus dies nominabatur Nonae, Idus – quintus decimus.

Hic Rhodus, hic salta!

Reversus quidam in patriam, unde aliquot annos afuerat, ubique gloriabatur se in insula Rhodo in saltibus optimos in hac exertatione artifices vicisse. Ostendebat etiam spatii longitudinem, quam praeter se nemo potuerat saltu superare; eius rei se testes habere omnes Rhodios dicebat. Tum unus e circumstantibus: "Si vera narras, -- inquit, -- non necessarii sunt testes Rhodii: *hic Rhodos, hic salta!*"

De Herodoto

Herodotus Halicarnassius discendi causa in terras remotissimas profectus est, multas enim res nulla alia ratione nisi peregrinando cognosci poterat. Itaque in Aegyptum venit diuque ibi cum sacerdotibus versatus est multaque didicit. Aegyptii enim scribendi, pingendi, sculpendi periti erant. Inde ad Poenices pervenit, qui multarum artium periti. Ars scribendi a Poenicibus inventa est. Deinde Herodotus Babyloniam adiit, ubi incolae irrigando agros et hortos fertiliores reddebant. Postea Herodotus domum revertit.

De Alexandro, rege Macedōnum

Philippo, rege Macedōnum, occiso Alexander regnum occupāvit. Gentibus finitimis domitis a rege exercitus adversus Persas paratus est. Alexandro bellum gerente Graeci bellum movērunt, sed devicti sunt. Hellesponto traiecto Alexander Persas ad Granicum flumen vicit; plurima oppida maritima portas Alexandro aperuerunt. Rex urbibus maritimis captis magnam partem Asiae occupāvit.

De Themistocle

Apud Graecos dicitur Themistocles Atheniensis incredibilis ingenii et mentis fuisse. Memoriam quoque singularem eum habuisse cives putabant. Omnia enim, quae audiverat et viderat, memoria tenuisse videbatur. Aliquando ad eum peregrinus quidam accessisse dicitur et promississe se ei artem memoriae esse traditurum. Themistocles: “Oblivisci”, -- inquit, -- “discere malo. Non memoria teneo etiam ea, quae nolo, oblivisci non possum, quae volo”.

**Перекласти та вивчити напам'ять
наступні латинські крилаті вирази:**

1. Nulla est doctrina sine lingua Latina.
2. Vivere est cogitare.
3. Cogito, ergo sum.
4. Festina lente.
5. Cum tacent, clamant.
6. Historia est magistra vitae.
7. Non scholae, sed vitae discimus.
8. Otium post negotium.
9. Verba movent, exempla trahunt.
10. Elefantum ex musca facit.
11. Inter arma tacent musae.
12. Errare humanum est; stultum est in errore perseverare.
13. Homo locum ornat, non hominem locus.
14. Honores mutant mores, sed raro in meliores.
15. Dura lex, sed lex.
16. Repetitio est mater studiorum.
17. O tempora, o mores!
18. Mens sana in corpore sano.
19. Finis coronat opus.
20. Quod licet Iovi, non licet bovi.
21. Fortes fortuna adiuvat.
22. Ars longa, vita brevis.
23. Sero venientibus ossa.
24. E fructu arbor cognoscitur.
25. Verus amicus cognoscitur amore, more, ore, re.
26. Usus est magister optimus.
27. Omnia mea mecum porto.
28. Nosce te ipsum.
29. Bis dat, qui cito dat.
30. Duobus litigantibus tertius gaudet.
31. Feci, quod potui, faciant meliora potentes.
32. Ave, Caesar imperator, morituri te salutant.
33. Dulce et decorum est pro patria mori.
34. Ut salutas, ita salutaberis.
35. Ut sementem feceris, ita metes.
36. Veni, vidi, vici.
37. Faber est quisque suae fortunae.
38. Litterarum radices amarae sunt, fructus dulces.
39. Dies diem docet.
40. Ex nihilo nihil fit.
41. De mortuis aut bene aut nihil.
42. Volens, nolens.
43. Tres faciunt collegium.
44. Primus inter pares.
45. Tertium non datur.
46. Manus manum lavat.

47. Est modus in rebus.
48. Nihil agenti dies est longus.
49. Per risum multum poteris cognoscitur stultum.
50. Amicus certus in re incerta cernitur.
51. Exempla verbis sunt utiliora.
52. Aut Caesar, aut nihil.
53. Non progredi est regredi.
54. Duo, cum faciunt idem, non est idem.
55. Legem brevem esse oportet.

Вивчити напам'ять студентський гімн

“Gaudeamus”.

Gaudeamus iġitur,
Iuvenes dum sumus!
Post iucundam iuventutem,
Post molestam senectutem
Nos habēbit humus.

Vita nostra brevis est,
Brevi finiētur.
Venit mors velociter,
Rapit nos atrociter,
Nemini parcētur.

Vivat academia,
Vivant professores!
Vivat membrum quodlibet,
Vivant membra quaelibet,
Semper sint in flore!

Vivant omnes virgines,
Graciles, formosae!
Vivant et mulieres,
Tenērae, amabiles,
Bonaе, laboriosae.

Vivat et respublica,
Et qui illam regit!
Vivat nostra civitas,
Maecenatum caritas,
Quae nos hic protegit.

Pereat tristitia,
Pereant dolores.
Pereat diabolus,
Quivis antiburschius
Atque irrisores!

Погуляймо, юнаки,
Поки в нас є сила.
Мине молодість щаслива,
Мине старість докучлива,
Вкриє нас могила.

Ми не довго живемо,
Швидко вік минає.
Смерть, не гаючись, прилине,
Без розбору всіх поглине –
Смерть жалю не знає.

Хай живуть нам вузи всі,
Вся наша еліта:
Професори і доценти,
Аспіранти і студенти, -
“Многая їм літа!”

Хай дівчата всі живуть,
Негорді, красиві,
Хай живуть нам молодиці,
Наші любі, ніжнолиці,
Добрі, не лінив!

Хай живе республіка
Й той, хто управляє;
Хай живе наша спільнота
Й благодійників щедрота,
Що про всіх нас дбає.

Всякий смуток геть від нас,
Песимізму досить;
Всякий біс нехай сконає,
Що студентам не сприяє,
На глум їх підносить.

Переклад М.Білика

Питання на іспит

1. I відміна іменників.
2. II відміна іменників.
3. III відміна іменників, приголосна група.
4. III відміна іменників, голосна група.
5. III відміна іменників, мішана група.
6. *Особливості відмінювання деяких іменників III відміни.**
7. *IV відміна іменників.*
8. *V відміна іменників.*
9. Прикметники I-II відміни.
10. Прикметники III відміни.
11. Ступені порівняння прикметників.
12. Описовий ступінь порівняння прикметників. Суплетивні ступені порівняння прикметників.
13. *Займенникові прикметники.*
14. *Особові та зворотний займенники.*
15. *Присвійні займенники.*
16. *Вказівні займенники.*
17. *Заперечні займенники.*
18. *Питальні та відносні займенники.*
19. *Неозначені займенники.*
20. Прислівники.
21. *Ступені порівняння прислівників.*
22. *Кількісні числівники.*
23. *Порядкові числівники.*
24. *Розділові числівники.*
25. *Прислівникові числівники.*
26. Дієприкметник теперішнього часу активного стану.
27. Дієприкметник минулого часу доконаного виду пасивного стану.
28. Imperativus praesentis activi.
29. Praesens indicativi activi et passivi.
30. Imperfectum indicativi activi et passivi.

31. Futurum I indicativi activi et passivi.
32. Perfectum indicativi activi.
33. Perfectum indicativi passivi.
34. Plusquamperfectum indicativi activi.
35. Plusquamperfectum indicativi passivi.
36. Futurum II indicativi activi.
37. Futurum II indicativi passivi.
38. Praesens coniunctivi activi et passivi.
39. Imperfectum coniunctivi activi et passivi.
40. Perfectum coniunctivi activi.
41. Perfectum coniunctivi passivi.
42. Plusquamperfectum coniunctivi activi.
43. Plusquamperfectum coniunctivi passivi.
44. Sum composita.
45. *Verba deponentia.*
46. *Verba semideponentia.*
47. *Неправильні дієслова: volo, nolo, malo.*
48. *Неправильне дієслово fero, tuli, latum, ferre.*
49. *Gerundium.*
50. *Gerundivum.*
51. Синтаксис активної та пасивної конструкції.
52. Вживання відмінків при ступенях порівняння.
53. Accusativus cum infinitivo.
54. Nominativus cum infinitivo.
55. Ablativus absolutus.
56. Вживання умовного способу в незалежних реченнях.

* *Курсивом подано теми для самостійного опрацювання.*

Критерії оцінювання знань з латинської мови.

Рівні знань	Залік	Вимоги до знань та вмінь
Відмінно	Зараховано	Студент чітко і вільно володіє термінологією, логічно, мотивовано виконує теоретичні завдання, вміє знаходити основне в матеріалі, технічно, грамотно і послідовно виконує практичні завдання. Студент впевнено розрізняє граматичні категорії та форми латинської мови, орієнтується у парадигмах відмінювання. При перекладі латинського тексту рідною мовою грамотно користується словником та досить швидко перекладає. Вміє перекласти вислови латинською мовою на рідну та навпаки. Знає на пам'ять визначений обсяг слів, „Gaudeamus”. Відповідь бездоганна в цілому.
Добре	Зараховано	Студент повинен чітко і вільно володіти термінологією, технічно грамотно і послідовно виконувати практичні завдання і відповідати на питання. Студент відчуває незначні труднощі при класифікації граматичних категорій та форм латинської мови, в цілому володіє парадигмами відмінювання. При користуванні словником та перекладі латинського тексту рідною мовою допускається деяких неточностей. Знає напам'ять визначений об'єм лексики, 100 крилатих висловів, студентський гімн „Gaudeamus”
Задовільно	Зараховано	Студент не завжди чітко і вільно володіє термінологією, допускає змішування понять, не зовсім правильно виконує практичні завдання (проте виконане завдання досягає своєї мети), студент відчуває певні труднощі при класифікації граматичних категорій та форм латинської мови, плутає форми відмінювання, не володіє парадигмами. Погано орієнтується у словнику, при перекладі латинського тексту рідною мовою допускається помилок, які призводять до перекручення змісту. Погано знає напам'ять визначений об'єм лексики, крилаті вислови, студентський гімн „Gaudeamus”
Незадовільно	Незараховано	Студент відповідає не в повному обсязі. Допускає грубі помилки, не володіє спеціальною термінологією. Погано користується словником та додатковою літературою. Не може виконувати переклад з латинської мови і навпаки. Не знає слів та крилатих висловів. Не вивчив Gaudeamus”

Список літератури

1. Сак Ю.М. Латинська мова. Посібник для студентів заочного факультету Ужгородського державного університету. - Видавництво Ужгородського університету, 1972. – 138 с.
2. Маслюк В.П., Оленич Р.М. Латинська мова. - Львів, 1975. – 216 с.
3. Мушак Ю.Ф. Латинська мова. - Видавництво Львівського університету, 1964. – 250 с.
4. Орос М.В. Методичні вказівки до самостійної роботи з латинської мови для студентів 1-2 курсів філологічного факультету. – Ужгород, 1988.
5. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь. - Москва, 1986.
6. Малинин А.М. Латинско-русский словарь. - Москва, 1961.
7. Малинин А.М. Краткий латинско-русский словарь. - Москва, 1941.
8. Бабычев Н.Т., Боровский Я.М. Словарь латинских крылатых слов. – Москва, 1988. – 960 с.
9. Цимбалюк Ю.В. Латинські прислів'я і приказки. – Київ, 1990. – 436 с.